

дайджест №3

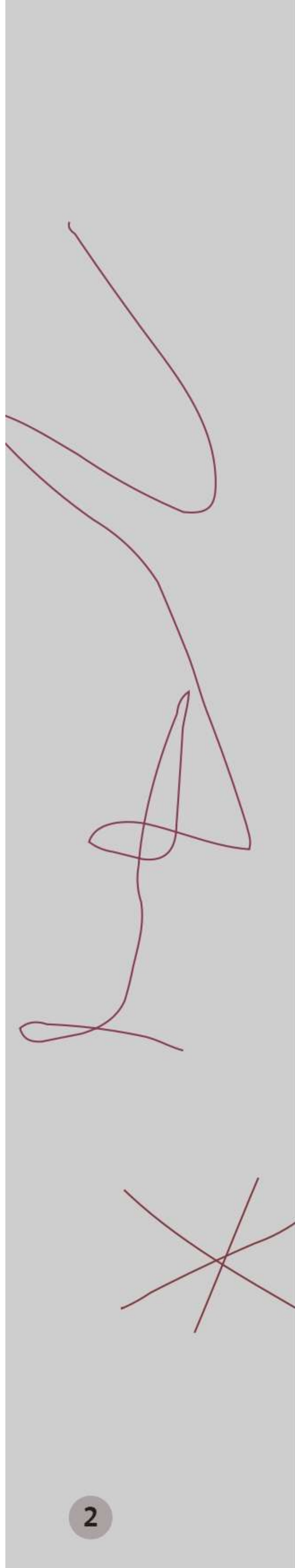
Матеріал підготовлено
«Східноукраїнським центром
громадських ініціатив»

Порушення міжнародного гуманітарного права:

дайджест подій за період
з 9 по 30 квітня 2022 року.

фото: David Guttenfelder

24 лютого 2022 року Росія за підтримки Білорусі розпочала новий етап війни проти України, здійснивши безпрецедентне в новітній історії широкомасштабне вторгнення на територію нашої держави.

Команда Східноукраїнського центру громадських ініціатив (СЦГІ) продовжує свою роботу, розпочату ще 2014 року, зі збору та документування фактів порушення міжнародного гуманітарного права (МГП) під час збройного конфлікту, з метою подальшого подання відповідних матеріалів Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС), Офісу Генпрокурора (Україна), міжнародним комісіям із розслідування, мандат яких передбачатиме збирання, документування та підготовку для судових розглядів усіх порушень прав людини, воєнних та інших злочинів, а також іншим міжнародним організаціям.

Сподіваємося, що результати нашої роботи та поточне інформування буде корисним також журналістам та широкому колу громадян, які цікавляться перебігом збройного конфлікту та фактами порушення МГП.

Обидві сторони міжнародного збройного конфлікту зобов'язані дотримуватися щонайменше Женевських конвенцій 1949 року, Додаткового протоколу I від 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року, Гаагської конвенції про закони та звичаї сухопутної війни від 1907 року, міжнародних звичаїв (звичаєвого МГП) та пам'ятати про свої зобов'язання за міжнародним правом прав людини.

Цілком очевидно, що не всі діяння, вчинені сторонами конфлікту, є порушенням міжнародного права та/або воєнними злочинами чи злочинами проти людяності. Тому ми намагатимемося пояснити, з яких причин певні діяння слід вважати порушенням МГП.

Умисні вбивства, катування та нелюдське поводження.

Протягом минулих тижнів в деокупованих населених пунктах Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей продовжувався пошук та ексгумація тіл людей, смерть яких настала під час окупації.

Приклади:

22 квітня

начальник поліції Київщини Андрій Небитов назвав кількість тіл, виявлених на території Київської області на цю дату - це **1084** цивільні особи. За його словами, від 50 до 75 % - це люди, вбиті зі стрілецької зброї (кулемет, снайперська гвинтівка, автомат)¹.

На Сумщині станом на 13 квітня повідомлялося про понад **100** вбитих цивільних осіб: «знаходять тіла - зі зв'язаними руками, зі слідами катувань, розстріляні пострілами в голову». Зазначалося, що пошук тіл триває².

Український журналіст Юрій Бірюков у себе на сторінці в Facebook опублікував пост з розповіддю про **вісьмох** жителів м. Бучи (Київська обл.), які в перший день широкомасштабного вторгнення росіян 24 лютого самоорганізувалися та спробували чинити громадянський спротив окупації. Журналіст розповідає, що тіла **шістьох** із них згодом знайшли на вулиці Яблунській. В них були зв'язані руки. Люди були розстріляні з невеликої дистанції. Труп ще одного, **сьомого** розстріляного чоловіка, містив сліди катувань: вибиті очі, відрізаний ніс та вуха. Опубліковано фото трупа³.

фото: Юрій Бірюков. Буча, квітень 2022 рік

¹ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/22/7341341/>

² <https://t.me/UkraineMediaCenterKyiv/519>

³ <https://www.facebook.com/yuri.biriukov/posts/3168831130052349>

голова Бучанської ОТГ Анатолій Федорук повідомив, що на території громади закінчується процес ексгумації і вже виявлено **412** тіл загиблих (на день оприлюднення інформації)⁴.

В Telegram створено канал «**Загиблі на території Бучанського району**», в якому починаючи з 07 квітня публікуються фото трупів, виявлених на території Бучанського району (Київська обл.). Фото супроводжується інформацією про ім'я, дату народження людини, її антропометричні дані, місце виявлення трупу, речі при ньому та ймовірну попередню причину смерті, якщо такі відомості відомі. В «Описі» до каналу зазначається, що його створено «з метою пошуку родичів та встановлення осіб, які загинули внаслідок російської агресії на території Бучанського району». У разі впізнання особи на фото, «підписнику» каналу пропонується інформувати «Каріну Костюкевич, старшого оперуповноваженого відділу кримінальної поліції Бучанського РУП»⁵. Змістовне наповнення даного каналу здійснюють ймовірно працівники територіальних підрозділів Національної поліції України.

СЦГІ проаналізував інформацію, викладену в даному Telegram-каналі за період з **07 квітня по 24 квітня 2022 року** - про **395** трупів. **Telegram-канал продовжує оновлюватися щоденно.**

Із загальної кількості (395 трупів), одночасно стась та приблизний або точний вік людей зазначаються (встановлені) в **320** випадках. В решті 75-ти випадках (395-320 = 75) стась або приблизний вік невідомі через стан трупа та відсутність документів при ньому.

Таблиця співвідношення за статтю та віком.

Вік (років):	Загальна кількість виявлених трупів:	Чоловіча стась:	Жіноча стась:
від 0 до 18	4 (1%)	2 (0,5%)	2 (0,5%)
від 18 до 35	29 (9%)	26 (8%)	3 (1%)
від 35 до 60	170 (53%)	142 (44%)	28 (9%)
від 60 до 80	98 (31%)	67 (21%)	31 (10%)
понад 80	19 (6%)	4 (1%)	15 (5%)
Загальна кількість осіб:	320 (100%)	241 (75%)	79 (25%)

Таким чином, найбільша кількість жертв – це чоловіки у віці від 35 до 60 років (44 %).

Опис попередньої причини смерті (до висновку судово-медичної експертизи), ймовірно на підставі слідів, виявлених на трупі та/або одязі, міститься лише щодо окремих трупів. Вочевидь, стан багатьох інших трупів (гнильні зміни, муміфіковані, обгорілі і т. п.) не дозволяв правоохоронцям встановити попередню (орієнтовну) причину смерті.

Водночас, відомості про час, місце та/або обставини виявлення трупів, візуальний аналіз розміщених фото, свідчать про те, що смерть абсолютної більшості цих людей настала від факторів війни та пов'язана з ними. Наприклад, 26 обгорілих трупів в переважній більшості були виявлені в салонах обстріляних та згорілих автомобілів. Частина трупів ексгумували, зокрема, але не виключно, з місць масових поховань (наприклад, братська могила поруч з будівлею храму по вулиці Б. Хмельницького, 7В в м. Буча) і вони містили кульові та/або осколкові поранення.

⁴ <https://www.facebook.com/buchagolova/posts/424524199673133>

⁵ <https://t.me/buchazagybli>

Таблиця співвідношення за попередньою причиною смерті.

Попередня (орієнтовна) причина смерті (до висновку судово-медичної експертизи):	Кількість виявлених трупів (всього 395):
Вогнепальні кульові поранення (голови, грудної клітини, живота, кінцівок тощо)	64
Осколкові поранення, мінно-вибухові травми	33
Сильні термічні опіки, що не дозволяють визначити попередню причину смерті (обгорілі трупи)	26
Без ознак насильницької смерті (серцево-судинна недостатність тощо)	16
Ушкодження внутрішніх органів та деформація тіл (тіла, які діставали з-під завалів будинків)	11
Механічна асфіксія	2
Попередня причина смерті не визначена	243

Ще раз акцентуємо увагу на тому, що це попередня (орієнтовна) причина смерті. Точна причина смерті в кожному конкретному випадку визначатиметься у передбаченому законодавством України порядку за наслідками судово-медичної експертизи.

Місця виявлення трупів, всього 395:

- м. Буча – 83
- м. Ірпінь – 57
- смт. Гостомель – 37
- смт. Бородянка – 28
- смт. Ворзель – 21
- с. Мотижин – 8
- с. Андріївка – 8
- Інші місця (зокрема, не зазначені в описі під фото трупа) – 153

Приклади:

Труп чоловіка, 2007 р. н.,
виявлений в с. Блиставиця.

На трупі є слід, ймовірно від кульового поранення,
в районі серця.

Джерело: <https://t.me/buchazagybli/2006>

фото: telegram-канал Загиблі на території Бучанського району
Буча, квітень 2022 року

Труп чоловіка, 1961 р. н.,
виявлений в м. Буча по вулиці Богдана
Хмельницького, 7В (місце масового поховання).
На трупі є сліди ймовірно від кульових поранень
голови і грудної клітини.
Джерело: <https://t.me/buchazagybli/1252>

фото: telegram-канал Загиблі на території Бучанського району
Буча, квітень 2022 року

Труп невідомого чоловіка,
виявлений в смт. Гостомель.

На трупі є ймовірно кульові поранення грудної
клітини та живота.

Джерело: <https://t.me/buchazagybli/1276>

фото: telegram-канал Загиблі на території Бучанського району
Буча, квітень 2022 року

Інші окремі приклади:

09 квітня

стало відомо про вбивство російськими військовими **Сергія Пієва**, директора ДП «Вовчанське лісове господарство». 08 квітня чоловік повертався додому після робочого дня і в цей момент його автомобіль розстріляли зі стрілецької зброї⁶. Місто Вовчанськ (Харківська обл.) та однойменний район окуповано російськими військовими.

Сергій Пієв, директор ДП «Вовчанський лісгосп»,
фото: Харківське обласне управління лісового
та мисливського господарства

12 квітня

в с. Правдине (Білозерський р-н, Херсонська обл.) військовослужбовці збройних сил РФ в житловому будинку розстріляли шістьох чоловіків та одну жінку. Повідомляється, що після вбивства, маючи намір приховати злочин, військові підірвали будинок із тілами розстріляних людей⁷.

19 квітня

керівництво харківського регіонального ландшафтного парку «Фельдман-ЕкоПарк» повідомило про вбивство **двох** співробітників, які залишалися на території парку, щоб годувати тварин в розташованому на території зоопарку. Спочатку людей вважали зниклими безвісти, але 18 квітня їх розстріляні тіла знайшли в одному з підсобних приміщень на території парку⁸.

⁶ <https://www.facebook.com/kharkivoulmg/posts/992800301360940>

⁷ https://t.me/pgo_gov_ua/3671?fbclid=IwAR07oX6qoRCCdHZmaoSTgvQxjYOIRsGvoFua3cLXoLgVqPsPrjWFuaeVbxU

⁸ <https://www.facebook.com/FeldmanEcopark/videos/5004989366259693/>

20 квітня

на території смт. Бородянка (Київська обл.) виявили одразу **два місця масового поховання** цивільного населення. В одній могилі знаходилися двоє чоловіків 35-ти років та дівчина-підліток 15 років. В другому місці захоронення виявили тіла шести людей: 4 чоловіків та 2 жінок. Засловами начальника поліції Київщини Андрія Небитова, на деяких тілах наявні ознаки катувань⁹. Причини смерті будуть встановлюватися.

Поліція проводить ексгумацію в місцях масового поховання цивільного населення в смт Бородянка (Київська обл.), фото: Поліція Київської області, квітень 2022 рік

⁹ <https://www.facebook.com/pol.kyivregion/posts/353315416832781>

21 квітня

стало відомо про ймовірне **місце масового поховання** людей поблизу окупованого росіянами смт. Мангуш (Донецька обл.), що розташоване за 20 км. на захід від Маріуполя. Опубліковано супутникове фото відповідної ділянки місцевості (Maxar Technologies, 09.04.22). Зазначається, що 23 березня траншеї для захоронення трупів ще не було, а на фото від 29 березня вже з'явилися перші візуальні ознаки масового поховання. За оцінками Маріупольської міської ради, в цьому місці може бути поховано **від трьох до дев'яти тисяч** жителів Маріуполя. Припускається, що тіла людей вкладали в декілька шарів¹⁰. Слід мати на увазі, що в даному випадку ймовірними причинами смертей можуть бути як умисні вбивства, так і невибіркові обстріли чи інші фактори війни.

фото: Супутниковий знімок вірогідного місця масового поховання у селищі Мангуш, 9 квітня 2022 року

Наступного дня, **22 квітня**, стало відомо про ще одне ймовірне **місце масового поховання** загиблих жителів Маріуполя - неподалік кладовища в окупованому с. Виноградне, що розташоване на східній околиці Маріуполя¹¹. **25 квітня** з'явилося повідомлення про чергове **місце масового поховання**. На цей раз на території Старокримського кладовища (близько 5 км. на північ від Маріуполя, окупована територія)¹². Кількість похованих в цих місцях людей невідома.

¹⁰ <https://t.me/mariupolrada/9324>
<https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-bratska-mohyla-manhush/31814746.html>

¹¹ <https://www.unn.com.ua/uk/news/1973647-masove-pokhovannya-zagiblich-mariupoltsiv-radnik-mera-povidomiv-pro-nove-mistse>

¹² <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-bratska-mohyla-staryy-krym/31820268.html>

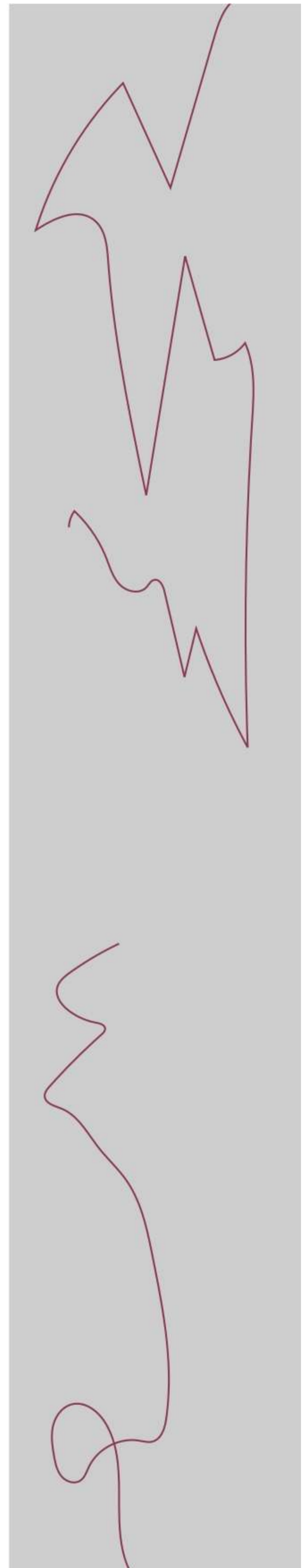
Чому це порушення:

Норми міжнародного гуманітарного права передбачають, що для забезпечення поваги й захисту цивільного населення та цивільних об'єктів сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, а також цивільні й військові об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти військових об'єктів (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, статті 48, 52, Звичаєве МГП, норми 1, 7).

Цивільні особи мають право за будь-яких обставин на особисту повагу, повагу до своєї честі, права на сім'ю, їхніх релігійних переконань та обрядів, звичок та звичаїв. До них завжди слід ставитися гуманно й захищати їх, зокрема, від будь-якого акту насильства чи залякування, від образ та цікавості натовпу. Захоплення заручників забороняється (Четверта Женевська конвенція, статті 27, 34).

Убивство, тортури, жорстоке чи нелюдське поводження, наруга над людською гідністю, зокрема принизливе й образливе поводження, тілесні покарання, каліцтво, зґвалтування й інші форми сексуального насильства, взяття заручників, примусове зникнення та свавільне позбавлення волі *заборонені* (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 75, Звичаєве МГП, норми 87, 89-93, 96, 98, 99).

Умисне вбивство, тортури або нелюдяне поводження, нелегальне ув'язнення цивільної особи є серйозним порушенням Четвертої Женевської конвенції (стаття 147) та військовими злочинами у розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8 (1) (a) (i), (ii), (vii)).

Згвалтування та інші види сексуального і гендерно обумовленого насильства.

Протест біля російського посольства у Талліні проти масового згвалтування українок російськими військовими, фото: Priit Mürk/ERR, 13.04.22

Продовжує збільшуватися кількість повідомлень про випадки вчинення сексуального і гендерно обумовленого насильства комбатантами, про випадки посягання на людську гідність, зокрема, образливого та принизливого поводження.

Приклади:

12 квітня

у виступі перед парламентом Литви Президент України В. Зеленський назвав ім'я військовослужбовця збройних сил РФ, який за повідомленнями ЗМІ вчинив сексуальне насильство щодо **немовляти**. Мова йде про 24-річного росіянина «**Алексєя Бичкова**», ймовірно військовослужбовця 2-ї окремої бригади спецпризначення з місцем дислокації у російському м. Псков (військова частина № 64044)¹³.

26 квітня

в інтерв'ю «Суспільне Новини» Уповноважена ВРУ з прав людини Людмила Денісова розповіла, що з 1 по 14 квітня до Офісу Омбудсманна надійшло близько 400 звернень про випадки сексуального насильства з боку російських військових¹⁴.

СЦП очікує, що кількість відомих випадків сексуального насильства й надалі зростатиме по мірі звільнення окупованих територій та отримання доступу до жертв та свідків насильства. Розповіді жителів деокупованих територій вже зараз свідчать про існування далеко непоодиноких випадків згвалтувань жінок комбатантами.

¹³ <https://www.slidstvo.info/news/pskovskyj-pedofil-shho-vidomo-pro-rosijskogo-vijskovogo-yakyj-znushhavsya-z-nemovlyaty/?fbclid=IwAR3n76fUbrMfLozbTTqX2vngiMN6k5gYPooCegm6gHm2jlw7GpH56zdmml>

¹⁴ <https://www.facebook.com/denisovaombudsman/videos/1198051550998505/>

Наприклад, на відео, оприлюдненому 23 квітня, жінки з с. Новий Биків (Бобровицький р-н, Чернігівська обл.), яке перебувало під російською окупацією в лютому-березні, згадують про випадки зґвалтувань місцевих жінок. В пропонованому інтерв'ю, як і в більшості інших подібних до нього, не конкретизуються подробиці зґвалтувань, і це обумовлює необхідність детального опитування таких свідків правоохоронцями та правозахисниками. Водночас, в даному випадку наводиться приклад ймовірного сексуального насильства по відношенню до жінки-вчительки з сусіднього села, щодо якої достатньо інших доказів її затримання російськими військовими та подальшого зникнення. З цієї причини слова інтерв'ююваних заслуговують на увагу та довіру¹⁵.

Інші окремі приклади:

15 квітня

«Радіо Свобода» оприлюднила відео, на якому жінка (змінене ім'я - Світлана) розповідає, як її зґвалтував 19-річний російський військовий (інші військові називали його «Даня»). За словами жінки, це сталося 09 березня (в одному із окупованих сіл в Київській області). Також «Світлана» розповідає, що ще один військовий, якого називали «Олег», в її присутності пострілом в голову вбив чоловіка (Олександра) її сусідки (Наталі), а саму Наталю в подальшому ймовірно зґвалтував. Старшим серед військових був чоловік на ім'я «Саня»¹⁶.

Радник міністра МВС Антон Геращенко оприлюднив історію **Тетяни Задорожняк**¹⁷, яку зґвалтували та вбили 15 березня в окупованому смт. Макарів (Київська обл.)¹⁸.

Відомі також випадки сексуального насильства щодо **чоловіків**.

Собака Тетяни Задорожняк чекає на свою господарку, Макарів (Київська обл.), квітень 2022 рік, фото: t.me/Pravda_Gerashchenko/11610

16 квітня

(дата оприлюднення інтерв'ю) мер Бучі (Київська обл.) Анатолій Федорук розповів про випадок зґвалтування охоронця (чоловіка) дитячого табору «Орлятко» (смт. Ворзель, Київська обл.). Ім'я чоловіка не називається. Після або внаслідок знущань (чиновник не уточнює), постраждалий помер. Подія мала місце під час окупації селища¹⁹.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=UJETokNn39Y>

¹⁶ <https://www.facebook.com/radiosvoboda.org/videos/388139929841647/>

¹⁷ https://t.me/Pravda_Gerashchenko/11599

¹⁸ https://t.me/Pravda_Gerashchenko/11610

¹⁹ <https://web.telegram.org/k/>

Повна версія інтерв'ю: <https://www.youtube.com/watch?v=FZ73kHlBeBM>

Чому це порушення:

Жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність (Четверта Женевська конвенція, стаття 27, Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 76).

В резолюції 3318 (XXIX) від 14 грудня 1974 року Генасамблея ООН проголосила Декларацію про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів, в якій закликала держави-члени ООН докласти всіх зусиль, щоб уберегти жінок та дітей від руйнівних наслідків війни, домогтися заборони щодо них таких заходів, як катування, принизливе поведження та насильство.

Широкопоширена чи систематична практика зґвалтувань та будь-яких інших форм сексуального насильства порівнянної тяжкості є злочином проти людяності, як його визначено статтею 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 7 (1) (g)).

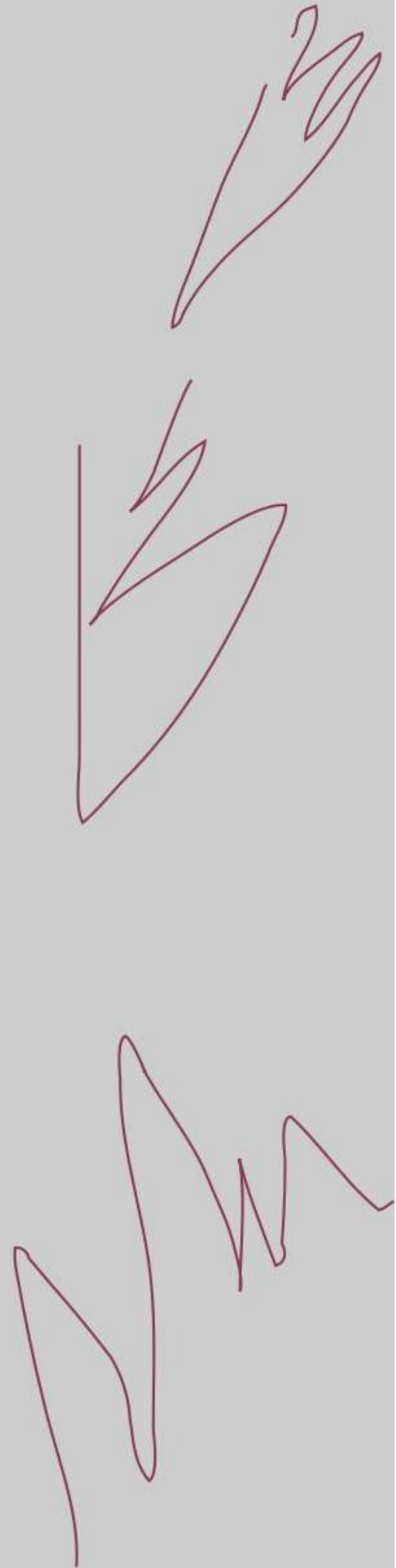
Зґвалтування та інші види сексуального насильства розглядаються в розумінні Римського статуту також як воєнний злочин (Статут МКС, стаття 8 (2) (b) (xxii)).

Крім того, Римський статут розглядає як воєнний злочин й посягання на людську гідність, зокрема образливе та принизливе поведження (Статут МКС, стаття 8 (2) (b) (xxi)).

Довідково:

Сексуальне насильство в ситуаціях, пов'язаних із збройним конфліктом, в різних формах набуло свого поширення ще з 2014 року, тобто з самого початку збройної агресії Росії проти України, про що СЦГП неодноразово повідомляв в своїх публікаціях, дослідження та інших матеріалах.

Див., наприклад, звіт СЦГП: **«Війна без правил: ГОН, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України»**: [https://totalaction.org.ua/public/upload/book/1526026794_gon_201117_web_\(1\).pdf](https://totalaction.org.ua/public/upload/book/1526026794_gon_201117_web_(1).pdf)

3

Умисні напади на цивільне населення та цивільні об'єкти. Напади невибіркового характеру. Недотримання принципу пропорційності при нападі.

Протягом минулих тижнів збройні сили РФ продовжували ігнорувати норми МГП та в порушення *принципу розрізнення* здійснювали умисні напади як на цивільних осіб, так і на цивільні об'єкти. Кількість *нападів невибіркового характеру* залишалася стабільно високою. В багатьох випадках має місце недотримання військовими *принципу пропорційності* при нападах. Нагадаємо, що суть останнього полягає у тому, що забороняються напади, від яких можна очікувати спричинення випадкової загибелі цивільного населення або поранення цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів або поєднання таких наслідків, які були б надмірними порівняно з очікуваною конкретно та безпосередньою військовою перевагою, що мали б одержати.

В описуваний період часу ракетних ударів зазнавали цивільні об'єкти Києва (наприклад, 16.04.2022, коли загинула щонайменше одна людина і ще декілька отримали поранення)²⁰, Полтави (наприклад, 15.04.2022, коли було знищено приватне фермерське господарство та одна людина загинула)²¹, Чернігівщини (наприклад, 14.04.22, коли тактичний ракетний комплекс «Точка-У» поцілів в приватний будинок в район Городні)²², Житомирщини (наприклад, 12.04.22, коли ракети поцілили по селам Чуднівської територіальної громади) та інших регіонів України. Регулярним обстрілам з реактивних систем залпового вогню «Град» та іншого артилерійського озброєння піддавався Миколаїв (наприклад, 15.04.2022, коли загинула щонайменше одна людина)²³.

Російські військові продовжували здійснювати щоденні артилерійські обстріли Харкова. За оцінками місцевої влади, в місті вже знищено близько 25 % житлового фонду, але продовжує залишатися до 1 млн. цивільного населення²⁴. Цілі нападів росіян часто важко зрозуміти. Наприклад, в ніч на 21 квітня збройні сили РФ артилерією знищили одразу два ринки в Харкові та житловий будинок (про жертви серед цивільних не повідомлялося)²⁵. Під час денного артобстрілу, снаряд влучив в цивільний легковий автомобіль. Двоє людей загинули на місці²⁶.

Наслідки артобстрілу Харкова, фото: Суспільне Харків, 21.04.22

²⁰ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/16/7340022/>

²¹ <https://t.me/DMYTROLUNIN/1336>

²² <https://www.facebook.com/kommander.nord/posts/2121935781320542>

²³ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/15/7339816/>

²⁴ <https://suspilne.media/231131-rosijski-okupanti-znisili-dva-rinki-v-harkovi-terehov/>

²⁵ <https://suspilne.media/231131-rosijski-okupanti-znisili-dva-rinki-v-harkovi-terehov/>

²⁶ <https://suspilne.media/231267-u-harkovi-rosijskij-snarad-vluciv-v-avtivku-dvoe-ludej-zaginuli/>

Наслідки артобстрілу Харкова,
фото: Суспільне Харків, 21.04.22

В середині квітня розпочався давно анонсований військовими експертами масований наступ збройних сил РФ в східних областях України, зокрема, в зоні колишньої Операції Об'єднаних Сил. В ході даного наступу невибірковим обстрілам піддається велика кількість населених пунктів: Попасна, Рубіжне, Сєверодонецьк, Лисичанськ, Вугледар, Мар'їнка та інші (скрізь в цих містах продовжує перебувати цивільне населення). Останнє місто, Мар'їнка, перебуває на лінії зіткнення сторін збройного конфлікту з 2014 року. Водночас, за словами місцевих жителів, з моменту широкомасштабного вторгнення росіян 24 лютого, місто зазнало більших руйнувань, ніж за увесь час збройного конфлікту з 2014 року.

Інші окремі приклади:

15 квітня

збройні сили РФ нанесли удар реактивними системами залпового вогню «Ураган» по Індустріальному району м. Харкова. Повідомлялося про загибель 10 цивільних осіб, серед яких була 7-місячна дитина. Ще 35 людей отримали поранення. Пошкоджено та зруйновано низку житлових будинків²⁷. Наступного дня, 16 квітня, росіяни завдали по Харкову удар крилатою ракетою великої дальності «Калібр». Загинуло двоє цивільних осіб та ще 18 людей отримали поранення. Пошкоджено житлові будинки, магазини та інші об'єкти цивільної інфраструктури²⁸.

Наслідки артобстрілу Харкова,
фото: Харківська обласна прокуратура, 15.04.22

ХАРКІВСЬКА
ОБЛАСНА
ПРОКУРАТУРА

ХАРКІВСЬКА
ОБЛАСНА
ПРОКУРАТУРА

ХАРКІВСЬКА
ОБЛАСНА
ПРОКУРАТУРА

²⁷ <https://www.facebook.com/prokuraturakharkiv/posts/344437481050975>

²⁸ <https://www.facebook.com/prokuraturakharkiv/posts/344928137668576>

17 квітня

російські військові завдали артилерійського удару по будівлі кафедрального собору в Северодонецьку (Луганська обл.). Будівля зазнала руйнувань²⁹. Про загиблих та поранених не повідомлялося. Це був вже четвертий за рахунком напад на будівлю.

Наслідки артобстрілу будівлі собору в Северодонецьку (Луганська обл.),
фото: Сергій Гайдай, 17.04.22

²⁹ <https://www.facebook.com/sergey.gaidai.loga/posts/145373178002074>

Наслідки удару по лікарні в Баштанці (Миколаївська обл.),
фото: Ганна Замазєєва, 19.04.22

19 квітня

стало відомо про артилерійський удар росіян по лікарні в м. Баштанка (Миколаївська обл.). Повідомлялося про знищення відділення діалізу, приймального відділення, пошкодження операційної, а також про постраждалих (їх кількість не уточнювалася)³⁰.

21 квітня

російські військові крилатими ракетами завдали удару по м. Запоріжжя, яке перебуває в достатньо глибокому тилу українських військ. Відомо, що обидві ракети влучили в острів Хортиця (середмістя Запоріжжя). Перша - в районі мосту «Преображенського», у той час, коли залізничним полотном мосту рухався евакуаційний потяг «Запоріжжя-Львів». Вибуховою хвилею вибило вікна чотирьох вагонів. Також зазнали пошкоджень декілька цивільних автомобілів, які в той момент рухалися мостом. Про загиблих та поранених не повідомляється. Друга ракета – в районі санаторію-профілакторію одного з місцевих підприємств. Повідомлялося про вісьмох поранених³¹.

Наслідки удару по Запоріжжю, фото: TELEGRAM Олександр Старух / Запорізька ОДА , 21.04.22

³⁰ <https://www.facebook.com/zamazeeva.official/posts/pfbid02JpIRXhsRq5o7sJbLbykTpACzbmADrvJC7nhjF6EDNigznMWtDPgsRChPXbasfTgNl>

³¹ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/21/7341237/>

22 квітня

реактивною системою залпового вогню «Ураган» було нанесено удару по Донецькій обласній травматологічній лікарні (м. Лиман, Донецька обл.) та розташованим поруч житловим будинкам³². Про кількість загиблих та поранених не повідомлялося.

Удар по лікарні в Лимані (Донецька обл.),
фото: Скріншот відео Telegram голови Донецької ОВА П. Кириленко,
22.04.22

23 квітня

квітня збройні сили РФ завдали удару крилатими ракетами по м. Одеса. Одна з ракет поцілила в житловий будинок. Внаслідок ракетного удару загинуло щонайменше 8 цивільних осіб, включно з тримісячною дитиною³³. Щонайменше 18 цивільних осіб отримали поранення³⁴. Повідомлялося, що запуск ракет було здійснено літаками стратегічної авіації ТУ-95 з акваторії Каспійського моря³⁵.

Загиблі 23 квітня в Одесі Валерія Глодан з немовлям,
фото: Юрій Глодан

Юрій Глодан, батько дитини, з ще живим немовлям,
фото: Юрій Глодан

³² <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/22/7341358/>

³³ <http://life.pravda.com.ua/society/2022/04/24/248385/>

³⁴ https://dumskaya.net/news/sostoyanie-postradavshih_-163467/

³⁵ <https://www.facebook.com/PvKPiden/posts/7223413874400678>

Наслідки удару по Слов'янську (Донецька обл.),
фото: Офіс Генерального прокурора, 26.04.22

26 квітня

росіяни завдали авіаудару по м. Слов'янськ (Донецька обл.). Значних руйнувань зазнали будівлі ДП «СКРЦ «Слов'янський курорт» ПрАТ «Укрпрофоздоровниця», а саме – корпуси лікарні. Про загиблих та поранених не повідомлялося³⁶.

28 квітня

російські військові з використанням авіації завдали удару ракетами класу «повітря-земля» по приватному житловому сектору в м. Запоріжжя, що перебуває в тилу українських військ. Повідомлялося про щонайменше трьох постраждалих, зокрема, одну дитину³⁷.

³⁶ https://t.me/pgo_gov_ua/3872?fbclid=IwAR1lCZgURsyrr4weGyNVht72B2g78To4DtJm5XTXn41aUEVeF6lgdnKFuZM

³⁷ https://t.me/zoda_gov_ua/7044

Наслідки удару по житловому сектору Запоріжжя,
фото: Запорізька ОВА, 28.04.22

Довідково:

За даними Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини, станом на 10 годину **28 квітня 2022 року**, з початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україні **загинуло** щонайменше **217 дітей** та **постраждало 393 дитини**. Зазначається, що через триваючі бойові дії встановити точну кількість загиблих та постраждалих поки не можливо³⁸.

Чому це порушення:

Норми міжнародного гуманітарного права передбачають, що для забезпечення поваги й захисту цивільного населення та цивільних об'єктів сторони, що перебувають у конфлікті, повинні завжди розрізняти цивільне населення й комбатантів, а також цивільні й військові об'єкти та відповідно спрямовувати свої дії тільки проти військових об'єктів (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, статті 48, 52, Звичаєве МГП, норми 1, 7).

Захист цивільних об'єктів припиняється, коли ці об'єкти починають використовувати у військових цілях.

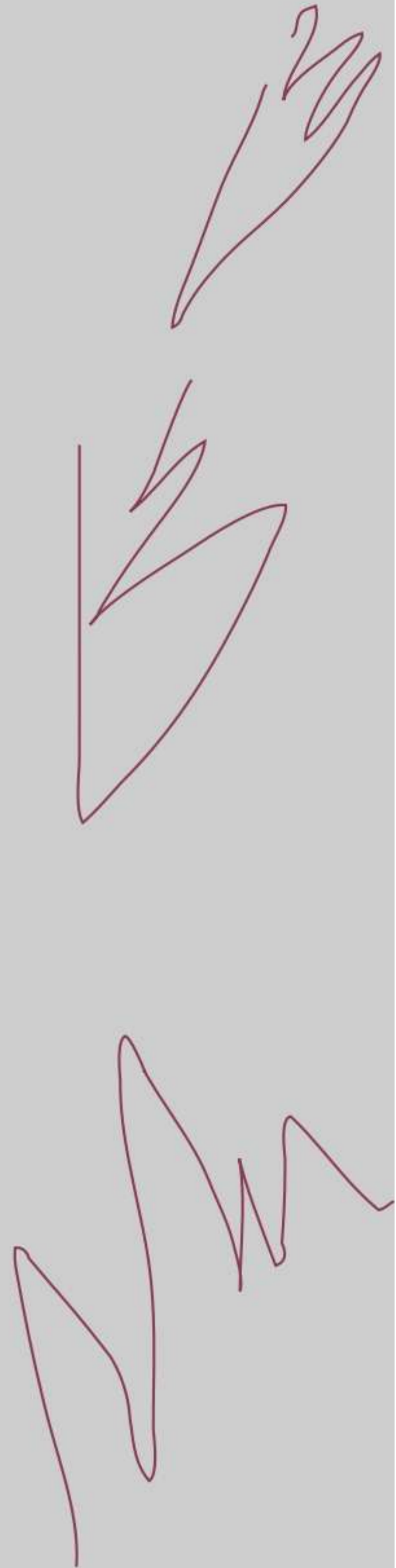
Запобіжні заходи під час здійснення нападу передбачають, зокрема, але не виключно, що той, хто планує напад або приймає рішення про його здійснення, має зробити все практично можливе, щоб пересвідчитися в тому, що об'єкти нападу не є ані цивільними особами, ані цивільними об'єктами та не підлягають особливому захисту, а є саме військовими об'єктами (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 57, Звичаєве МГП, норма 16).

Напади невибіркового характеру, зокрема, напади, що не спрямовані на конкретну військову ціль, або напади, під час яких застосовуються методи чи засоби ведення військових дій, які не можуть бути спрямовані на конкретну військову ціль, заборонені.

У випадку сумніву у тому, чи не використовується об'єкт, який звичайно призначений для цивільних цілей, наприклад, відправлення культу, житловий будинок, школа, для ефективної підтримки військових дій, передбачається, що такий об'єкт використовується в цивільних цілях (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 52).

Умисні напади на цивільне населення або на окремих цивільних осіб, умисні напади на цивільні об'єкти, недотримання принципу пропорційності при нападі, а також деякі інші споріднені з ними діяння, вчинені під час міжнародного збройного конфлікту, є військовими злочинами в розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8).

³⁸ https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-okupanti-shchodnya-porushuyut-pravo-ukrayinskih-ditej-na-zhittya-na-zdorovya

4

Загроза спорудам та установам підвищеної небезпеки.

Протягом минулих тижнів Росія продовжувала своїми діями загрожувати безпечній роботі Запорізької АЕС³⁹. На станції залишаються від 300 до 500 російських військових і близько 50 одиниць важкої техніки в периметрі станції⁴⁰. На об'єктах Чорнобильської АЕС (перебувала під контролем збройних сил РФ з 24 лютого по 31 березня) та за межами промислового майданчика продовжується розмінування території, пошук вибухових пристроїв та боєприпасів⁴¹.

Російський військовий охороняє захоплену ЗАЕС, 2022 рік, фото: Вконтакте публік «Повернуті на війні»

20 квітня

Держатомрегулювання повідомляла, що інфраструктура Харківського фізико-технічного інституту (м. Харків), в якому розташована ядерна підкритична установка (ЯПУ) «Джерело нейтронів», зазнала катастрофічних збитків. Пошкоджені різні системи та будівлі. Підкреслювалося, що ймовірність нових пошкоджень, що безпосередньо можуть вплинути на стан ядерної та радіаційної безпеки, залишається високою через постійні обстріли російськими військами⁴². Водночас, вище вже зазначалося про те, що за оцінками місцевої влади, в Харкові продовжує проживати до 1 млн. цивільного населення.

³⁹ <https://mepr.gov.ua/news/39125.html>

⁴⁰ <https://www.rbc.ua/ukr/news/german-galushchenko-rech-povyshenii-tarifov-1649180207.html>

⁴¹ <https://mepr.gov.ua/news/39125.html>

⁴² <https://snriu.gov.ua/news/shchodo-stanu-yadernoyi-pidkritichnoyi-ustanovki-dzherelo-nejtroniv-zasnovane-na-pidkritichnij-zbirci-shcho-keruyetsya-linijnim-priskoryuvachem-elektroniv>

Інші окремі приклади:

Збройні сили РФ започаткували практику обстрілу українських територій у спосіб, коли крилаті ракети пролітають над об'єктами АЕС, що створює надзвичайно високу загрозу безпечній експлуатації цих об'єктів.

16 квітня над майданчиком Південноукраїнської АЕС пролетіли три крилаті ракети, випущені ймовірно з території Білорусі в напрямку Миколаєва. Одну з них зафіксували камери спостереження АЕС⁴³.

25 квітня над водоймою-охолоджувачем Хмельницької АЕС були зафіксовані дві крилаті ракети, випущені російськими військовими, ймовірно в бік міст Рівне або Здолбунів⁴⁴.

26 квітня дві крилаті ракети пролетіли на низькій висоті над майданчиком Запорізької АЕС у напрямку м. Запоріжжя⁴⁵.

З іншого, *09 квітня* в Рубіжному (Луганська обл.) російські військові під час чергового артобстрілу міста вже щонайменше *вдруге* влучили в цистерну з азотною кислотою⁴⁶. Перше таке влучання було зафіксоване 05 квітня⁴⁷.

Хмара від влучання в цистерну з азотною кислотою в Рубіжному (Луганська обл.), фото: скрін відео з Facebook сторінки Сергій Гайдай, 05.04.22

⁴³ https://t.me/energoatom_ua/5244

⁴⁴ https://t.me/energoatom_ua/5368

⁴⁵ https://t.me/energoatom_ua/5396

⁴⁶ <https://www.facebook.com/sergey.gaidai.loga/videos/698752801158495/>

⁴⁷ <https://www.facebook.com/sergey.gaidai.loga/posts/142230554983003>

Чому це порушення:

Установки і споруди, що містять небезпечні сили: греблі, дамби й атомні електростанції, - не повинні ставати об'єктами нападу, якщо такий напад може викликати вивільнення небезпечних сил та наступні важкі втрати серед цивільного населення. Напад заборонено навіть в тих випадках, коли такі об'єкти є військовими об'єктами (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 56). Під час здійснення нападів на споруди та установки підвищеної небезпеки особлива увага повинна приділятися тому, щоб під час таких нападів уникати вивільнення небезпечних сил та надмірних втрат серед цивільного населення (Звичаєве МГП, норма 42).

Водночас, заборона нападу на ці об'єкти не є абсолютною. Наприклад, особливий захист від нападу по відношенню до АЕС припиняється в тому випадку, якщо АЕС виробляє електроенергію для регулярної істотної та безпосередньої підтримки військових операцій та якщо такий напад є єдиним практично можливим способом припинити таку підтримку.

Цілком очевидно, що українські АЕС є суто цивільними об'єктами та не є військовими об'єктами. Поблизу АЕС немає інших українських військових об'єктів. Наслідки ведення військових дій поблизу станцій, пошкодження їх інфраструктури, перетворення АЕС на військові бази РФ, запуски ракет над територією АЕС, мінування відповідних територій та інші подібні дії в більшості випадках є непередбачуваними та становлять виключну небезпеку.

Умисне вчинення нападу, коли відомо, що такий напад стане причиною випадкової загибелі або каліцтва цивільних осіб або збитків цивільним об'єктам або масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно незрівнянною з конкретною та безпосередньою очікуваною загальною військовою перевагою, є воєнним злочином в розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8 (2) (b) (iv)).

5

Загроза навколишньому природному середовищу.

Наслідки руйнування Ірпінської дамби, фото: Twitter MilitaryLand.net, березень 2022 рік

Загроза навколишньому природному середовищу України (забруднення повітря, шкода екосистемам, водним ресурсам і т. д.) щодня збільшується.

Мінекології України відзначає, що (наводиться вибірково):

- знищена військова техніка та боєприпаси, а також розірвані ракети та авіабомби забруднюють ґрунт і підземні води хімічними речовинами та важкими металами (титан, ванадій, стронцій, кадмій);
- бойові дії вже охопили третину площ природно-заповідного фонду України. Їхні екосистеми та види стали вразливими;
- результати дослідження проб поверхневої води у річці Іква на Рівненщині, яка була забруднена вище по течії внаслідок пошкодження уламками російської ракети резервуару з міндобривами на півночі Тернопільщини показали відхилення від норм за різними показниками (амонію, нітратів і т. д.) та в різних місцях від 1,9 до 163 разів⁴⁸;
- руйнування міст і поселень призводить до забруднення будівельним сміттям та азбестом. Наслідки такого забруднення для довкілля будуть проявлятися роками;
- у Василівці Запорізької області внаслідок обстрілів пошкоджені очисні споруди. Через військову агресію не забезпечується процес очищення стічних вод для Северодонецька, Лисичанська, Рубіжного, Попасної та частини Запоріжжя. Скидання неочищених каналізаційних стоків погіршує мікробіологічну безпеку води, призводить до загибелі риби та водних організмів, що з настанням теплого періоду підвищить ризик спалаху інфекційних хвороб;
- руйнування російськими військовими Ірпінської дамби може загрожувати екологічною катастрофою Київщині. Серед потенційних негативних наслідків розливу – інфікування через затоплені сміттєзвалища та вигрібні ями, забруднення води мастилами та пальним⁴⁹.

⁴⁸ <https://mepr.gov.ua/news/39125.html>

⁴⁹ <https://mepr.gov.ua/news/39120.html>

Лісова пожежа, ілюстративне фото: <https://ecology.russia24.pro/krasn-krai/255199439/>

Це далеко не повний перелік негативного впливу військових дій на навколишнє природне середовище.

Збройна агресія опосередковано завдає шкоду й навколишньому природному середовищу самої Росії. Так, сезонні пожежі в російському Сибіру вже вдвічі більші, ніж торік, і стають безконтрольними. Деякі спеціалісти пов'язують це, зокрема, з відсутністю сил та засобів для боротьби з пожежами (зазвичай росіяни використовують для цих цілей військових та військові літаки)⁵⁰.

Чому це порушення:

При веденні воєнних дій має бути виявлена турбота про захист природного середовища від широкої, довготривалої і серйозної шкоди. Такий захист включає заборону використання методів або засобів ведення війни, що мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть такої шкоди природному середовищу й тим самим завдадуть шкоди здоров'ю або виживанню населення (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 55).

Забороняється здійснення нападу на військову ціль, якщо можна очікувати, що такий напад спричинить надмірну випадкову шкоду навколишньому природному середовищу порівняно з очікуваною конкретною та безпосередньою військовою перевагою (Звичаєве МГП, норма 43). Під час проведення воєнних операцій слід вживати всіх практично можливих запобіжних заходів для уникнення та у будь-якому разі мінімізації випадкової шкоди на-

вколишньому природному середовищу (Звичаєве МГП, норма 44).

Умисне вчинення нападу, коли відомо, що такий напад стане причиною масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно незрівнянною з конкретною та безпосередньою очікуваною загальною військовою перевагою, є воєнним злочином в розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8 (2) (b) (iv)).

Очевидно, що поки ще зарано говорити про «широку, довготривалу і серйозну шкоду», як вона розуміється в практиці застосування відповідних норм МГП. Водночас, очевидним є й також невжиття збройними силами РФ всіх практично можливих запобіжних заходів для уникнення такої потенційної шкоди. Подальше ігнорування згаданих норм МГП неодмінно призведе й до згаданої вище шкоди.

6

Знищення та захоплення майна, розграбування.

Тенденція щодо знищення, захоплення та/або розграбування майна, яке належить фізичним та юридичним особам, державі та територіальним громадам, на окупованих територіях залишається незмінною.

Окремі приклади:

11 квітня

стало відомо про захоплення російськими військовими майнового комплексу заводу «Таврійська будівельна компанія» (м. Херсон). Завод займається виробництвом цегли⁵¹.

19 квітня

стало відомо про захоплення російськими військовими майнового комплексу ТОВ «Агрокоїн» (с. Водяне, Запорізька обл.). Підприємство займається вирощуванням та реалізацією овочевих культур. Про захоплення майнового комплексу, незаконну реалізацію продукції та привласнення виручених від реалізації коштів повідомив співвласник компанії – Андрій Чорний⁵².

Територія майнового комплексу ТОВ «Агрокоїн» (с. Водяне, Запорізька обл.),
фото: Андрій Чорний, 19.04.22

⁵¹ https://most.ks.ua/news/type/1/url/u_hersoni_okupanti_zahopili_zavod

⁵² https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3184894378450766&id=100007907051629

21 квітня

громадська спілка аграріїв «Всеукраїнська Аграрна Рада» (ВАР) у себе на сторінці в Facebook повідомила, що на Херсонщині російські військові «забирають у власність агропідприємства, примушують проводити посівну на користь РФ, вивозять продукцію зі складів, силою змушують працювати робітників. Тим, хто не погоджується, погрожують фізичною розправою». ВАР цитує слова місцевого аграрія Альберта Черепахи (власник ТОВ «Агро-Співдружність» та ПП «Співдружність-Південь»): «Групи озброєних чеченців, які називають себе кадірівцями, увійшли на територію моїх господарських підрозділів у Геничеському. Маємо бази в селах Чонгар, Червоноє, Павловка, земельний банк становить 20 тис. гектарів. Озброєні люди заявили, що тепер все майно підприємства належить їм. Керівників підрозділів попередили, що у випадку майнових втрат їм відріжуть голови»⁵³.

22 квітня

стало відомо про розграбування російськими військовими майна дитячого садочка № 24 «Ластівка» в окупованому Мелітополі. Про даний факт повідомив мер міста - Іван Федоров⁵⁴.

Дитячий садок, ілюстративне фото: Перший запорізький

Чому це порушення:

Норми МГП забороняють грабіж. На окупованій території дозволено конфісковувати рухому суспільну власність, яку можна використовувати для воєнних операцій; приватну власність необхідно поважати, її не дозволено конфісковувати, окрім випадків, коли знищення або захоплення такої власності вимагає нагальна військова необхідність (Четверта Женевська конвенція, стаття 53, Звичаєве МГП, норми 49-51).

Незаконне, безглузде або широкомасштабне знищення та привласнення майна, не викликане військовою необхідністю, розграбування населених пунктів, а також деякі інші споріднені з ними діяння, вчинені під час міжнародного збройного конфлікту, є воєнними злочинами в розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8).

⁵³ <https://www.facebook.com/100069143831787/posts/301464245501701>

⁵⁴ https://24tv.ua/melitopoli-rosiyani-rozgrabuvali-sadochok-lastivka-restavratsiyu_n1960044

7

Використання голоду як методу ведення війни. Обмеження доступу до гуманітарної допомоги. Напади на об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення.

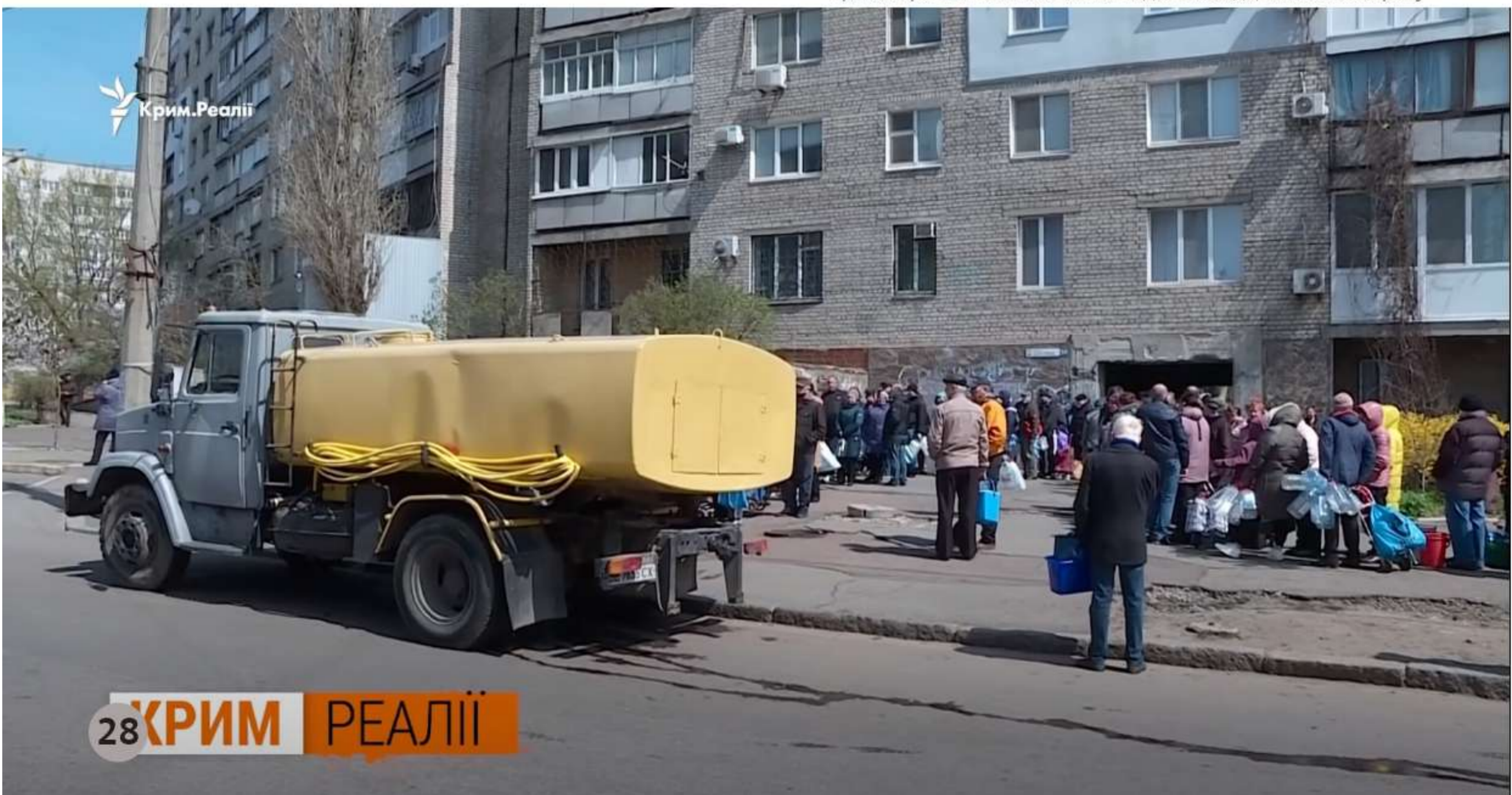
Протягом минулих тижнів продовжувалася блокада російськими військами м. Маріуполя. Гуманітарна ситуація в місті критична. Надходить інформація про голод серед цивільного населення. Про блокування гуманітарних вантажів та евакуації цивільного населення з міста СЦГІ детально зазначав в Дайджесті №2 <https://totalaction.org.ua/stories/category/3>

Внаслідок пошкодження водогону без водопостачання продовжує залишатися м. Миколаїв (Миколаївська обл.)⁵⁵. Влада міста здійснює підвезення технічної води, але її кількості не вистачає, адже на січень 2022 року населення міста становило близько 470 тис. осіб. Збройні сили РФ контролюють ділянку пошкодженого водогону (територія окупованої Херсонської області) та не допускають технічний персонал до виконання його ремонту⁵⁶.

⁵⁵ <https://mkrada.gov.ua/news/16430.html>

⁵⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=gahZ1p3jkg>

Черга людей за водою в Миколаєві,
фото: скріншот YouTube-канал Радіо Свобода, квітень 2022 року

Станом на 28 квітня без водопостачання залишилися міста Рубіжне, Попасна, частково Лисичанськ (за іншими даними – повністю), Новодружеськ, Привілля тощо (всі – Луганська обл.). Є проблеми з централізованою подачею води до м. Сєверодонецька (за інформацією від голови Луганської ОВА Сергія Гайдая, російські військові пошкодили силовий кабель, який заживлював основний водозабір міста)⁵⁷, а також до багатьох інших населених пунктів в східних областях України.

З початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну збройні сили РФ зруйнували вже не менше 6 великих зерносховищ в Україні (за даними станом на 01.04.22)⁵⁸ та одночасно з цим продовжують блокаду морських портів України.

При цьому, військова агресія РФ загрожує продовольчій безпеці не лише України, а й всього світу. Так, 16 квітня ООН попередила, що *«зачинення українських портів на Чорному морі може спровокувати глобальну продовольчу катастрофу, яка призведе до голоду, масової міграції та політичної нестабільності»*. Повідомляється, що елеватори України переповнені зерном, яке в звичайний рік допомагає нагодувати **400 млн. людей** у всьому світі. Водночас, ланцюжок поставок був порушений війною, порти не можуть нормально функціонувати поблизу зони бойових дій⁵⁹.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) повідомляла, що індекс цін на продовольство з лютого по березень зріс на рекордні 12,6%, і частково це пов'язується з потрясінням від війни в Україні. На Україну та Росію припадає близько третини світового експорту пшениці, 20% кукурудзи та близько 80% експорту соняшникової олії⁶⁰.

Інші окремі приклади:

16 квітня

російські військові завдали ракетного удару по птахофабриці на Дніпропетровщині. Повідомлялося, що птахофабрика не працювала і ніхто не постраждав. Тому важко сказати, що саме було на меті у військових. Знищити об'єкт, який вони помилково вважали діючою птахофабрикою, тим самим умисно завдавши шкоди продовольчій безпеці регіону. Чи знищити ціль, яку вони помилково ідентифікували як воєнну⁶¹.

24 квітня

збройні сили РФ завдали ракетного удару по Кременчуцькій теплоелектроцентралі (м. Кременчук, Полтавська обл.)⁶². Станом на 25 квітня в місті було відсутнє гаряче водопостачання. Наступний опалювальний сезон в місті відтепер під загрозою.

Наслідки ракетного удару по птахофабриці на Дніпропетровщині, фото: В. Резніченко/ Дніпропетровська ОВА, 16.04.22

⁵⁷ <https://t.me/luhanskaVTSa/2080>

⁵⁸ <https://www.unian.ua/war/z-pochatku-viyini-rosiyani-poshkodili-v-ukrajini-shist-zernoshovishch-reuters-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11768158.html>

⁵⁹ <https://www.nytimes.com/live/2022/04/16/world/ukraine-russia-war-news#the-closing-of-ukraines-southern-ports-could-trigger-a-global-food-catastrophe-the-un-warns>

⁶⁰ <https://ukrainian.voanews.com/a/ija-tsiny-rist-tsin-konflikt-produkty-fao-ekonomika/6522343.html>

⁶¹ <https://t.me/dnipropetrovskaODA/647>

⁶² <https://t.me/DMYTROLUNIN/1470>

Чому це порушення:

Заборонено використовувати голод серед цивільного населення як метод ведення війни, а також піддавати нападу, знищувати, вивозити чи робити непридатними об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення, такі як запаси продуктів харчування, сільськогосподарські райони, що виробляють продовольство, посіви, худобу, споруди для забезпечення питною водою й запаси останньої, а також іригаційні споруди спеціально з метою не допустити використання їх цивільним населенням або супротивною стороною як засобу підтримання існування, незалежно від мотивів, ніби з метою викликати голод серед цивільних осіб, примусити їх до виїзду або з якої-небудь іншої причини. Сторони конфлікту повинні надавати дозвіл і сприяти швидкому і безперешкодному надходженню гуманітарної допомоги до цивільних осіб, що її потребують, за умови, що така допомога має неупереджений характер, здійснюється без дискримінації і підлягає контролю з боку сторін конфлікту (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 54, Звичаєве МГП, норми 53-56).

Умисне вчинення дій, що піддають цивільне населення голоду, в якості способу ведення війни шляхом позбавлення його предметів, необхідних для виживання, включаючи умисне створення перешкод для надання допомоги, як це передбачено в Женевських конвенціях, є воєнним злочином в розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8).

Депортація та примусове переміщення цивільного населення окупованої території.

фото: Ілюстративне фото
ukranews.com

Продовжують надходити численні повідомлення про переміщення збройними силами РФ українського цивільного населення окупованої росіянами території за межі нашої держави. Такі повідомлення надходять не лише з Маріуполя, а й з інших регіонів України.

Наприклад, 16 квітня начальник Управління молоді Ізюмської міськради Максим Стрельник повідомив про вивіз 50 місцевих жителів окупованого Ізюму (Харківська обл.) до РФ⁶³.

20 квітня

Постійний представник України при ООН Сергій Кислиця на засіданні Радбезу ООН заявив, що росіяни примусово вивезли до РФ понад 500 тис. українців, зокрема 121 тис. дітей. Крім того, за його словами, не менше 20 тис. українців утримуються у т. зв. «фільтраційних таборах», розташованих по лінії населених пунктів «Мангуш – Нікольське – Ялта» (на захід від Маріуполя) та близько 5-7 тис. – у с. Безіменному (на схід від Маріуполя)⁶⁴. Про функціонування «фільтраційних таборів» ми детально писали в Дайджесті № 2 <https://totalaction.org.ua/stories/6>

За оцінками російської влади, на територію РФ вони вивезли «з початку спеціальної воєнної операції – вже **1 002 429 осіб**, у тому числі **183 168 дітей**»⁶⁵.

⁶³ <https://www.facebook.com/max.strel.g/posts/1740435009497051>

⁶⁴ <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3462129-kislitsa-v-oon-zagarbniki-ak-nacisti-vivozat-ukrainciv-iz-zahoplenih-teritorij.html>

⁶⁵ <https://ria.ru/20220427/evakuatsiya-1785836409.html>

Відоме українське Інтернет-видання «Слідство.Інфо» провело власне розслідування щодо ролі Російської православної церкви (РПЦ) в переміщенні українців до РФ. В статті «Депортуй ближнього свого: як Російська православна церква разом із силовиками примусово переселяють українців до Росії»⁶⁶, журналісти описують співпрацю церкви з Міністерством надзвичайних ситуацій РФ, участь церкви в забезпеченні депортованих житлом (при церквах та монастирях), в забезпеченні їх харчуванням та предметами першої необхідності, проведенні з людьми інформаційно-роз'яснювальної роботи тощо.

МНС Росії по Хабаровському краю та Хабаровська єпархія Російської Православної Церкви підписали угоду про співпрацю, фото: Сайт МНС Росії

Чому це порушення:

Забороняється, незалежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави або на територію будь-якої іншої держави, незалежно від того, окупована вона чи ні. Однак окупаційна держава може здійснювати загальну або часткову евакуацію з певної території, якщо це є необхідним для забезпечення безпеки населення або зумовлено особливо вагомими причинами військового характеру. Проведення таких евакуацій не може передбачати переміщення осіб, що перебувають під захистом, за межі окупованої території за

винятком випадків, коли цього неможливо уникнути з матеріальних причин (Четверта Женевська конвенція, стаття 49, Звичаєве МГП, норма 129).

Навмисна депортація чи переміщення всього або частини населення окупованої території у межах цієї території чи за її межі на порушення статті 49 Четвертої Женевської конвенції, розглядається як серйозне порушення міжнародного гуманітарного права (Додатковий протокол I до Женевських конвенцій, стаття 85) та воєнний злочин в розумінні Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 8 (2) (a) (vii), (2) (b) (viii)).

⁶⁶ <https://www.slidstvo.info/warnews/deportuj-blyzhnogo-svogo-yak-rosijska-pravoslavna-tserkva-razom-iz-sylovykamy-prymusovo-pereselyayut-ukrayintsiv-do-rosiyi/>

9

Незаконні затримання та позбавлення свободи цивільних осіб, взяття заручників.

Продовжувалася практика незаконних затримань збройними силами РФ та утримання в місцях несвободи цивільного населення. Як і раніше, незаконне позбавлення свободи людей здійснюється повсюдно та вочевидь є частиною плану чи політики РФ по відношенню до окремих верств цивільного населення окупованих територій (журналістів, громадських активістів та блогерів, волонтерів, підприємців, учасників мирних акцій протесту та інших осіб, які не підтримують окупацію).

Окремі приклади:

- 09 квітня** в окупованому Херсоні російськими військовими був затриманий колишній голова Херсонської ОДА **Андрій Путілов**⁶⁷.
- 12 квітня** в окупованому Мелітополі російські військові затримали громадського активіста **Євгена Гуломова**⁶⁸.
- 13 квітня** російські військові ймовірно в окупованому Скадовську (Херсонщина) затримали **Володимира Курікова**, депутата Скадовської райради від партії «Європейська Солідарність». Пізніше стало відомо, що росіяни відпустили чоловіка⁶⁹.

⁶⁷ <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/9/7338362/>

⁶⁸ https://t.me/vykradeni_melitopol/61

⁶⁹ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=5085284501592917&set=a.468508653270548>

Андрій Путілов, фото: VOLEXRDA.GOV.UA

Євген Гуломов, фото: telegram-канал
Викрадені мелітопольці

Володимир Куріков, фото: Sergey Khlan

15 квітня

на блокпосту в смт. Новоолексіївка (Генічеський р-н, Херсонська обл.) російські військові затримали **Ескендера Фуку** та його сина **Решата** (цивільні). Повідомлялося, що чоловіків можуть утримувати в приміщенні захопленого Вищого професійного училища № 17 в м. Генічеськ (місце масового утримування затриманих). В будинку родини провели обшук⁷⁰.

20 квітня

російські військові в окупованому Мелітополі Запорізької області затримали адвокатів **Олега** та **Гліба Зубових**. Це вже друге затримання Олега Зубова. Відомо, що вперше чоловік був затриманий в ніч на 1 квітня⁷¹.

Олег Зубов, фото: telegram-канал
Викрадені мелітопольці

Гліб Зубов, фото: telegram-канал
Викрадені мелітопольці

Чому це порушення:

Під час міжнародного збройного конфлікту причини, через які сторона, що перебуває в конфлікті, може позбавити свободи цивільну особу, закріплені в Четвертій Женевській конвенції: цивільні особи можуть бути інтерновані або примусово поселені в певному місці лише в тому випадку, якщо це абсолютно необхідно для безпеки держави, під владою якою вони знаходяться (стаття 42), а на окупованій території - через причини збереження безпеки (стаття 78). Щоб позбавлення свободи у таких випадках вважалось законним, необхідно також дотримуватися встановленої процедури (статті 43, 78 та інші).

Забороняється примусове зникнення та свавільне позбавлення волі (Звичаєве МГП, норми 98, 99), направлене проти цивільних осіб.

Що стосується журналістів, то МГП розглядає їх як цивільних осіб, що користуються захистом Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них,

за умови, що такі особи не вчиняють ніяких дій, що несумісні з їх статусом цивільних осіб (з урахуванням права військових кореспондентів на статус військовополоненого). Вони мають право, зокрема, але не виключно, за будь-яких обставин на повагу до їх особистості, честі, сімейних прав та право на гуманне поводження, зокрема, вони мають бути захищені від будь-яких актів насильства або залякування.

Широкопоширена чи систематична практика насильницьких зникнень, поміщення до в'язниць або іншого жорстокого позбавлення фізичної свободи в порушення основоположних норм міжнародного права, є злочином проти людяності, як його визначено статтею 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Статут МКС, стаття 7 (1) (e) (i)). Незаконне позбавлення свободи, взяття заручників та деякі інші споріднені з ними діяння розглядаються в розумінні Римського статуту також як військові злочини (Статут МКС, стаття 8 (2) (a) (vii), (viii)).

⁷⁰ <https://www.facebook.com/CTRC2015/posts/3146724108940951>

⁷¹ https://t.me/vykradeni_melitopol/80

Довідково:

З 2014 року СЦГІ документує порушення прав людини, скоєні під час війни в Україні. Команда СЦГІ пройшла низку спеціалізованих тренінгів, де навчилася правильно збирати, обробляти та зберігати свідчення постраждалих. Протягом 2014 – 2021 рр. інтерв'юери Центру відвідали чи не кожне місто Донецької та Луганської областей (на підконтрольній Уряду території), щоб зібрати десятки свідчень про порушення прав людини із перших уст. Ми збирали інформацію про грубі порушення прав людини, спричинені збройним конфліктом, серед яких:

- незаконне затримання та утримання;
- нелюдське поводження;
- тортури;
- залучення неповнолітніх осіб до організованих збройних формувань;
- гендерно-обумовлене насильство.

СЦГІ надає постраждалим безкоштовну правову допомогу у формі консультацій та супроводу у судових справах.

Видання підготовлено спільно Східноукраїнським центром громадських ініціатив (СЦГІ), німецькою організацією KURVE Wustrow — Centre for Training and Networking in Nonviolent Action у рамках Громадської служби миру, що фінансується Федеральним міністерством з економічної співпраці та розвитку Федеративної республіки Німеччина.

Тепер перед нами нові виклики на новій фазі війни та широкомасштабного вторгнення Росії в Україну, але ми продовжуємо нашу правозахисну роботу і закликаємо всіх постраждалих і свідків порушень прав людини та МГП, повідомляйте нам про такі порушення:

Контакти:

Email: info@eucci.org

Тел. : +38 (044) 5781438, + 38 (063) 6409640

